

ACTIEPLAN

EIKENPROCESSIONS

Gemeente Gennepe

08-04-2020

IKL

Samenwerkingspartner

Naam Gemeente Gennepe
Adres Ellen hoffmannplein 1
Postcode en plaats 6591 CP GENNEP
Website www.gennepe.nl

Contactpersonen

Naam Sabine de Jong
E-mailadres s.dejong@ikl-limburg.nl
Telefoon 06 – 53 48 32 96

Dossiergegevens

Projectnummer 12-2019-VR-003
Titel Eikenprocessierups Gennepe
Document 20200406 Actieplan EPR
Status Definitief advies EPR Gennepe
Versie 06-04-2020
Opsteller M. Luijten / F. van Gorkum / S. de Jong

Inhoud

Colofon.....	2
Samenwerkingspartner.....	2
Contactpersonen.....	2
Leeswijzer.....	4
1. Eikenprocessierups.....	4
1.1. Geschiedenis.....	4
1.2. Levenscyclus.....	5
2. Reguliere bestrijding.....	7
2.1. Preventieve bestrijding.....	7
2.1.1. Bestrijding door het spuiten van bacteriepreparaten.....	7
2.1.2. Bestrijding met aaltjes.....	7
2.2. Curatieve bestrijding.....	8
2.2.1. Wegzuigen.....	8
2.2.2. Lijm en Branden.....	9
3. Natuurlijke beheersing.....	10
3.1. Vogels.....	10
3.2. Gaasvliegen en sluipwespen.....	11
3.3. Vleermuizen.....	12
3.4. Parasieten-kasten.....	12
3.5. Beplanting.....	13
3.5.1. Variatie in soorten.....	13
3.5.2. Gelaagdheden aanbrengen.....	14
3.5.3. Aangepast maaibeheer.....	14
3.5.4. Werken met inheemse soorten.....	15
3.6. Communicatie bij natuurlijke beheersing.....	16
4. Acties.....	17
4.1. Verhogen biodiversiteit.....	17
4.2. Aanpassen maaibeheer.....	18
4.3. Communicatie.....	18
4.4. Afstemming.....	18
4.5. Pilot biodiversiteit.....	19
5. Aandachtspunten.....	20
Definities.....	20

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de geschiedenis en levenscyclus van de Eikenprocessierups.

Hoofdstuk 2 gaat in op de huidige methoden van bestrijding nader toegelicht.

Hoofdstuk 3 beschrijft de mogelijkheden voor natuurlijke beheersing.

In hoofdstuk 4 worden concrete acties benoemd.

Hoofdstuk 5 beschrijft de aandachtspunten en definities.

1. Eikenprocessierups

De eikenprocessievlinder is een onopvallende nachtvlinder, wetenschappelijk bekend onder de naam *Thaumetopoea processionea*. Deze nachtvlinder geeft geen hinder, maar de rupsen van deze vlinder zijn, vanwege hun brandharen, zeer impopulair. De rups wordt ongeveer 2 centimeter groot, maar heeft een grote (maatschappelijke) impact in Nederland. De brandharen van de rups veroorzaken veel hinder en gezondheidsklachten. De laatste jaren wordt deze rups op veel plekken in gemeenten bestreden.

De tot nu toe gebruikte bestrijding heeft niet altijd het gewenste effect. In dit actieplan wordt ingegaan op de levenscyclus van de eikenprocessierups en de maatregelen die getroffen kunnen worden om de overlast van deze rups op alternatieve manieren te bestrijden.

1.1. Geschiedenis

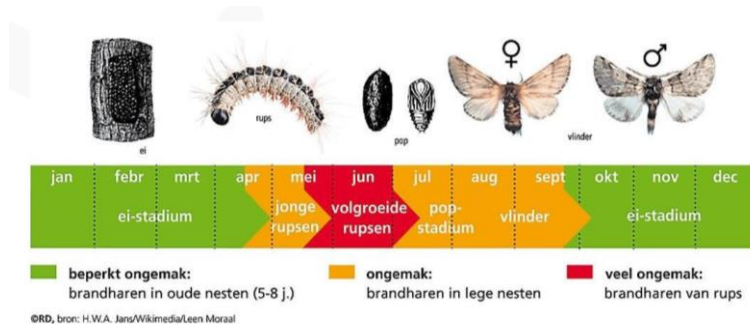
De eikenprocessievlinder is in Nederland een inheemse soort. In 1878 werd een weg in de buurt van Nijmegen afgesloten door overlast van de eikenprocessierups. Het jaar daarna werd de rups niet meer waargenomen. Pas een eeuw later werd de soort net ten zuiden van Tilburg weer beschreven. In de daaropvolgende jaren breidde de soort zich meer en meer uit. Eind jaren '80 werden de rupsen ook aan de zuidzijde van Eindhoven aangetroffen. Daarna ging het snel. In 1990 werd de eikenprocessierups in grote delen van zuidelijk Nederland aangetroffen, vooral in de regio van de Peel en de Kempen. Halverwege de jaren '90 werd duidelijk dat deze vlinder niet meer 'vanzelf' ging verdwijnen aangezien deze soort jaar na jaar steeds noordelijker werd aangetroffen. In 2018 en 2019 zijn in de gemeente Gennep veel nesten gemeld en is veel overlast gerapporteerd.

4

Tegenwoordig komt de eikenprocessievlinder overal in Nederland voor, al is hij in Zeeland en de noordelijke provincies zeldzamer. Vooral eiken in laanvorm en eiken als afscheiding bij bijvoorbeeld campings of landgoederen zijn favoriet. Vooral locaties waar de bomen veel zonlicht vangen, zitten vaak vol met eikenprocessierupsen.

1.2. Levenscyclus

Medio september worden de eitjes van de eikenprocessierups in de toppen van eikenbomen gelegd. Inlandse eiken zijn in Nederland favoriet, maar ook worden eitjes aangetroffen op Amerikaanse eiken en andere soorten, zoals de hongaarse -, mos-, en steeneik.

In april, als de bladontwikkeling van de eik op gang komt, komen de eitjes uit en beginnen de oranje rupsjes aan de eikenbladeren te vreten. Voor 2020 verwachten we dat, mede gezien de zachte en natte winter, de rupsen rond de tweede week van april uitkomen. Deze vraat begint in de toppen van de bomen, waar de rupsen vooral het bladmoes opvreten. Na een drietal vervellingen verandert de kleur van oranje naar grijsachtig met lichtere zijden. In deze fase ontstaan de brandharen die overlast veroorzaken bij mens en dier (paarden en honden). De rupsen gaan zich meer en meer verzamelen in nesten en gaan ze in processie 's nachts op zoek naar eten. In deze periode ontstaan de meeste problemen met de brandharen van de rups. In de loop van de ochtend kruipen de rupsen weer terug naar hun nest om te schuilen tegen het zonlicht.

Na 5 vervellingen (juli) verpopt de rups zich tot een nachtvlinder. Deze nachtvlinder legt medio september weer 30-300 eitjes in scheuren op de stam of op takken in de toppen van de eikenbomen waarna de cyclus zich herhaalt.

5

Overlast

De eikenprocessievlinder zelf geeft geen overlast, maar de rupsen daarentegen kunnen zeer veel overlast veroorzaken. De brandharen van de rupsen kunnen zeer irriterend werken. Deze brandharen zijn zeer klein, 0,2 – 0,3 mm lang. Iedere rups heeft vele duizenden brandharen die na iedere vervelling worden vervangen door nieuwe brandharen.

De brandharen zijn voorzien van kleine weerhaakjes. Daarmee zetten de brandharen zich gemakkelijk vast op huid en andere zachte weefsels. De brandharen bevatten een gifklier. Doorslikken of inademen kan resulteren in ontstekingen van het maag-darmstelsel en luchtwegen.

De brandharen verzamelen zich voornamelijk in de nesten waar de resten van de vervellingen aanwezig zijn. Bij (flinke) wind worden deze gemakkelijk tot over een afstand van 500 meter verspreid. Oude nesten (en brandharen) blijven nog een jaar of 6 gevaarlijk voor mens en dier.

De meeste overlast ondervinden mensen aan de huid (jeuk), ogen (oogontsteking) en luchtwegen (bronchitis). Vooral de oogontsteking is gevaarlijk aangezien deze kan resulteren in blijvende oogklachten. Irritatie van de huid of luchtwegen is veelal van tijdelijke aard. Bekend is dat de gevoeligheid en overlast van brandharen toeneemt naarmate er meer en vaker contact is.

Niet alleen mensen, maar ook dieren kunnen hinder ondervinden van de brandharen. Zo zijn er verschillende gevallen bekend waarbij honden en katten klachten aan bek en ogen krijgen. Maar ook koeien en paarden kunnen hier hinder aan ondervinden. Zo zijn er dieren bekend die ziek zijn geworden na het eten van hooi of van directe besmetting van brandharen na begrazing bij een bosrand.

2. Reguliere bestrijding

Op locaties waar veel eikenprocessierupsen voorkomen kan veel overlast ontstaan. Bestrijding van de soort is in veel gevallen noodzakelijk. De bestrijding kan onderverdeeld worden in een aantal verschillende methoden. In dit hoofdstuk komen deze verschillende opties aan bod.

2.1. Preventieve bestrijding

Preventieve bestrijding¹ is een vorm van biologische bestrijding welke wordt toegepast als de eikenprocessierupsen nog jong zijn. Bij een succesvolle preventieve bestrijding wordt voorkomen dat de rupsen brandharen ontwikkelen. Aangezien de rupsen zullen sterven, is een plaagdruk in het daaropvolgende jaar minder. Nadeel bij deze methode is dat er o.a. gebruik gemaakt wordt van spuitmiddelen. Mocht dit middel niet op de goede plaats terechtkomen, (hiervoor is ervaring en kennis van de chauffeur voor nodig) heeft deze methode geen zin en zullen de eikenprocessierupsen zich verder ontwikkelen en uiteindelijk het volwassen stadium bereiken.

In de gemeente Gennep worden twee vormen van preventieve bestrijding toegepast:

2.1.1. Bestrijding door het spuiten van bacteriepreparaten

Via deze bestrijdingsmethode wordt een middel op de bladeren verspreid, waardoor de eikenprocessierupsen na vraat aan deze bladeren zullen sterven. De bacterie blijven tussen de 7-10 dagen op de bladeren aanwezig blijven. Echter bomen moeten al wel voor 50% in het blad zitten. Helaas zullen ook rupsen van andere vlindersoorten sterven. Het is bekend dat meer dan 160 verschillende soorten nachtvlinders eiken als voedselbron gebruiken, waardoor deze methode minder gewenst is. In gebieden waar bekend is dat beschermde vlindersoorten leven, is het toepassen van deze bestrijding niet toegestaan.

2.1.2. Bestrijding met aaltjes

Aaltjes (*Steinernema feltiae*), ook bekend als 'insecten-parasitaire nematoden', zijn inheemse parasieten die leven op rupsen. Met speciale spuittechnieken worden deze nematoden op/nabij de rupsen gespoten waarna de parasieten de rupsen bestrijden. Ook bij het toepassen van nematoden geldt dat deze andere (op dat moment actieve) rupsensoorten aantasten. Bij een voldoende hoge nachttemperatuur (onder 5 graden hebben ze geen werking) kan eerder worden gestart met het spuiten (er is immers geen minimale bladbezetting vereist). Dit is, vanuit biodiversiteit, met name een voordeel in de eerste spuitronde aangezien er dan minder soorten uit het ei zijn. Wel geldt ook hier dat deze methode

niet mag worden toegepast als er beschermde vlindersoorten aanwezig zijn. Daarnaast leven deze aaltjes slechts een beperkte tijd na het opspuiten, dus de schade aan andere soorten is beperkter als ook de kans aanwezig dat deze niet het gewenste doel bereiken. Nematoden verdragen ook geen UV straling waardoor de werkzaamheden in de nacht moeten worden uitgevoerd.

2.2. Curatieve bestrijding

Wanneer de eikenprocessierups zich heeft kunnen ontwikkelen tot de fase waarin de brandharen vrijkomen, kan worden overgegaan tot curatieve bestrijding². Tijdens de curatieve bestrijding worden de nesten actief bestreden. Nadeel van deze methode is dat de overlast niet voorkomen wordt, omdat de nesten (en brandharen) dan al in ontwikkeling zijn. Wel wordt de overlast voor de toekomst, als de rupsen/poppen ook verwijderd worden, verminderd. De personen die de nesten verwijderen, dienen bij deze vorm van bestrijding goed beschermd te zijn tegen de brandharen. Daarnaast moet het publiek geattendeerd/ gewaarschuwd worden dat bestrijding van de eikenprocessierups plaatsvindt. Daarbij is ook van belang dat het vrijkomende materiaal (de nesten) naar een erkende verwerker wordt afgevoerd.

Er zijn verschillende vormen van curatieve bestrijding mogelijk. Binnen de gemeente Gennepe wordt gekozen voor het wegzuigen.

2.2.1. Wegzuigen

Het wegzuigen van de nesten wordt met grotere zuigers uitgevoerd. Deze zuigers verwijderen de nesten, waarna de nesten correct moeten worden afgevoerd. De nesten moeten vernietigd worden in een verbrandingsoven, waardoor de brandharen onschadelijk gemaakt worden. Deze methode is werkbaar, maar als een nest in de boom niet wordt verwijderd zal er overlast blijven bestaan.

2.2.2. Lijm en Branden

Naast het wegzuigen zijn er in Nederland nog 2 andere gangbare methodieken. Deze worden in Gennep beperkt toegepast, bij kleine nesten of daar waar klimmende werkzaamheden zijn. Bij de lijm methodiek, wordt er lijm over het nest verspreid waarna dit nest (en de aanwezige rupsen/poppen) verwijderd wordt. Bij een lage druk van de

eikenprocessierups of waar de nesten op lastige te bereiken plaatsen zitten is deze methode bruikbaar, maar bij een grote druk is deze zeer arbeidsintensief en wordt als minder effectief ervaren.

Daarnaast klinkt het branden van nesten makkelijk, maar is niet zonder risico's. Naast het verspreiden van brandharen door de opwervende warme lucht, bestaat ook het gevaar dat de boom of de ondergroei in de brand vliegt. Het feitelijk verbranden van de nesten is een langdurig proces. In de praktijk worden de brandharen onvoldoende lang en aan onvoldoende hoge temperaturen blootgesteld, waardoor de brandharen enkel verspreid worden. Dit geeft een averechts effect. Branden wordt daarom ook afgeraden.

3. Natuurlijke beheersing

Preventieve en curatieve bestrijding is gericht op de al aanwezige soort. Daarmee is het een vorm van symptoombestrijding, maar pakt niet de oorzaak aan. Bij natuurlijke beheersing wordt gekeken naar de oorzaak van de explosieve groei van de soort en de natuurlijke methoden om verdere groei en verspreiding tegen te gaan.

In een gebied met een grote biodiversiteit is er een natuurlijk balans tussen de aanwezig soorten, waardoor pestsoorten zich niet kunnen ontwikkelen. Op het moment dat er een onbalans ontstaat in het natuurlijk systeem, krijgen ongewenste soorten ruimte om zich te vestigen en (explosief) te ontwikkelen. Dit kan op grote schaal overlast opleveren. De achteruitgang van de biodiversiteit in ons landelijk gebied, heeft een disbalans in het systeem gecreëerd. Bij natuurlijke beheersing is het doel de ecologische balans weer te herstellen, waarbij voldoende predatoren van de eikenprocessierups aanwezig zijn.

Natuurlijke beheersing van plaagsoorten is een manier van denken dat steeds meer aan draagvlak wint. Door het realiseren van landschappelijke elementen met grote diversiteit aan soorten, nabij de locaties waar veel eikenprocessierupsen aanwezig zijn, is op proeflocaties in Nederland de overlast van deze soort met 80% gedaald. Dit percentage is vergelijkbaar met locaties waar biologisch en/of curatief bestreden wordt. Deze zeer mooie resultaten leveren een grote meerwaarde op voor het landschap. Een bijkomend voordeel is dat natuurlijke beheersing leidt tot een meer gevarieerd en aantrekkelijk landschap.

Bij preventieve bestrijding wordt daar waar er bedreigde (vlinder) soorten, beperkte maar niet populatie schadelijke, negatieve effecten ondervinden bij de bestrijding van, aantoonbare overlast locaties, van processie rupsen gewerkt volgens het plan van aanpak uit de gedragscode in het kader van de wet Natuurbescherming. Curatieve bestrijding is zeer specifiek en enkel gericht op de eikenprocessierups. Overige soorten ondervinden hier geen hinder van. Dit is dan ook niet in strijd met de Wet natuurbescherming.

10

Om de eikenprocessierups in de huidige omvang op een natuurlijke wijze te kunnen bestrijden, is er een grote hoeveelheid predatoren nodig. Wanneer de omvang van de huidige populatie prooidieren is teruggedrongen tot een aanvaardbare hoeveelheid, zal er een natuurlijke balans ontstaan. Dit is een traject van de lange adem, waarbij goede communicatie van groot belang is. Het betrekken van burgers bij natuurlijke beheersing levert, naast goede resultaten, ook begrip en betrokkenheid op. Stichting IKL is gespecialiseerd in het betrekken van de burger bij natuurlijke beheersing, met aandacht voor communicatie.

3.1. Vogels

Vanuit het verleden is bekend dat er verschillende soorten vogels graag (harige) rupsen eten. Zo is onder andere van verschillende mezen, wielewaal en koekoek bekend dat ze veel van dergelijke rupsen eten. Bewezen is dat vogels een eikenprocessie-nest geheel leegeten voordat ze op zoek gaan naar een ander nest. Door een verlies aan habitat zijn alleen de mezen en boomklevers nog in redelijke aantallen aanwezig die kunnen helpen om de eikenprocessierups te onderdrukken.

Mezen zijn holenbroeders. Van belang is dus dat er in de nabijheid van de eikenprocessierupsen voldoende nestgelegenheid is voor de kool- en pimpelmees. Bij het plaatsen van nestkasten voor mezen moet een minimale

afstand van 10 meter tussen de kasten aangehouden worden. Dichter op elkaar heeft geen zin, omdat de nesten dan in elkaars territorium hangen. Vanwege de territoriumdrang van mezen worden de nestkasten dan niet in gebruik genomen. Mezen kasten dienen daarnaast voor optimaal gebruik Oost/ Noord-oost gehangen te worden, op circa 2 meter hoogte.

Boomklevers broeden van nature hoog in de boom. Nestkasten voor boomklevers moeten om deze reden zo hoog mogelijk en in oude bomen worden opgehangen.

Het dieet van vogels bestaat niet voor 100% uit rupsen. Naast rupsen, eten vogels ook andere insecten, zaden en bessen. Vandaar dat het van belang is om ook ruigtes en struiklagen te realiseren, waarmee in het voedselaanbod voor vogels wordt voorzien. Een takkenril/-hoop zorgt voor een goed heenkomen voor net uitgevlogen vogels. Daarnaast komen op dood hout zeer veel insecten af die weer als prooidier kunnen dienen. Met een goede landschappelijke inrichting is jaarrond voedsel, schuil- en nestgelegenheid aanwezig, waardoor het vestigingsklimaat voor vogels wordt vergoot. Hierbij is het van belang dat een goed habitat ook ruimte bied voor drinkplaatsen, dit kan op een natuurlijke wijze, maar ook burgers kunnen hier een rol in hebben door vogeldrink plaatse te realiseren.

11

3.2. Gaasvliegen en sluipwespen

Verschillende gaasvliegen, sluipwespen en wantsen parasiteren op rupsen. Als er een grote hoeveelheid eikenprocessierupsen aanwezig is, is dit een goede voedselbodem voor deze insecten.

Net als bij de vogels, is het van belang dat er jaarrond voldoende voedsel en schuilgelegenheid aanwezig is. In de larve-fase parasiteren ze op de eikenprocessierups, maar in de latere levensfasen maken ze gebruik van een bloemrijk habitat (voornamelijk schermbloemigen, zoals fluitenkruid en wilde peen). Daarnaast is goede overwinteringsgelegenheid van groot belang. Hiervoor zijn groenblijvende of bladhoudende struiken (bijvoorbeeld hulst en beuk) of een takkenhoop een zeer welkome aanvulling.

3.3. Vleermuizen

Van enkele soorten vleermuizen, zoals de grootoorvleermuis, is bekend dat zij actief jagen op nachtvlinders. Deze vleermuizen kunnen grote hoeveelheden eikenprocessievlinders eten, en daarmee een grote meerwaarde hebben bij de bestrijding hiervan. Kanttekening is dat de grootoorvleermuis is gebonden aan een kleinschalig landschap, wat maar beperkt aanwezig is. De huidige populatie is beperkt aanwezig, waardoor inzet op vleermuiskasten op grote schaal zinloos is. Het plaatsen van vleermuiskasten is alleen zinvol als dit gericht gebeurt, waarbij de kasten ook gemonitord worden. Vleermuizen zijn daarnaast erg gevoelig voor licht(vervuiling). Het effect van vleermuiskasten in bewoonde kernen is daarom beperkt.

Desalniettemin kunnen nabij locaties waar bekend is dat deze vleermuis voorkomt, kasten opgehangen worden om het leefgebied van deze vleermuis te versterken. Ook de realisatie van een gevarieerde structuur kan een positief effect hebben op de aanwezigheid/vestiging van de grootoorvleermuis.

12

3.4. Parasieten-kasten

Zoals in hoofdstuk 3.2 genoemd, zijn er diverse insecten die parasiteren op rupsen. Maar ook is bekend dat op de poppen van de eikenprocessievlinder diverse parasieten voorkomen. Hiervoor zijn parasietenkasten ontwikkeld. De nesten waarin de verpopte rupsen zitten worden in deze kast geplaatst. De vlinders kunnen niet uit deze kast ontsnappen, maar sluipwespen kunnen er wel in. Dit zorgt voor een betere voortplanting van de parasieten, die in het daaropvolgende legsel actief meehelpen in de bestrijding van de eikenprocessierups.

Punt van aandacht is dat de nesten tijdens het pop-stadium (juli-augustus) in de kast worden geplaatst door een persoon die met voldoende persoonlijke bescherming is voorzien. Daarmee is het een meer arbeidsintensieve maatregel.

3.5. Beplanting

3.5.1. Variatie in soorten

Zoals eerder in dit hoofdstuk is aangegeven, is het realiseren van een gevarieerde beplanting van grote waarde. Hoe groter de diversiteit aan planten- en boomsoorten aanwezig op een locatie aanwezig, hoe meer verschillende soorten insecten, vogels en andere (zoog)dieren worden aangetrokken. Een eikenlaan zonder ondergroei is een waar walhalla voor de eikenprocessierups. Door een dergelijke uniforme beplanting (gedeeltelijk) om te vormen naar een gevarieerde opstand, ontstaat er al meteen een habitat dat natuurlijke bestrijders van de eikenprocessierups aantrekt.

13

Het huidige landschap bestaat vaak nog uit monotone landschapselementen, bestaande uit slechts één of enkele soorten. Door in deze elementen meer soorten en gelaagdheid aan te brengen, ontstaat er een grote diversiteit, en daarmee een groter aanbod aan voedsel, nest- en schuilgelegenheid voor soorten.

Het risico op een uitbraak is beperkt indien de 10-20- 30-diversiteitsrichtlijn van Santamour (Santamour 1990) wordt toegepast.

- Maximaal 10% van het totale bomenbestand mag van dezelfde soort zijn.
- Maximaal 20% van het totale bomenbestand mag van hetzelfde geslacht zijn.
- Maximaal 30% van het totale bomenbestand mag van dezelfde familie zijn.

3.5.2. Gelaagdheden aanbrengen

De eikenprocessierups is georiënteerd op zonlicht (warmte). Door het aanbrengen van meer gelaagdheden in de aanplant, wordt de temperatuur (lokaal) naar beneden gebracht wat eikenprocessierups-werend werkt. Daarnaast levert het realiseren van struwelen, hagen, ruigtes, (braam)struwelen, bloemrijke akkerranden en periodiek gemaaide grasstroken een welkom habitat voor diverse insecten en vogels. Dit heeft direct een positieve bijdrage aan de natuurlijke beheersing van de eikenprocessierups.

Hoe meer variatie aanwezig is in de natuurlijke vegetatie, hoe meer dieren zich tot deze locatie aangetrokken voelen.

14

3.5.3. Aangepast maaibeheer

Veel bermen worden intensief gemaaid, waarbij de vegetatie zo kort mogelijk gehouden wordt. Plaatselijk is dit noodzakelijk vanwege o.a. verkeersveiligheid. Deze bermen geven door de korte vegetatie eikenprocessierupsen de kans zich te verspreiden. Wanneer dergelijke bermen de kans krijgen om (gedeeltelijk) in bloei te komen en zaad te zetten, heeft dit een grote waarde voor de biodiversiteit. Door minder intensief te maaien, daalt het lokale klimaat waardoor de berm minder aantrekkelijk wordt voor de eikenprocessierups. Daarnaast biedt een ontwikkelde berm een belangrijke bron van voedsel voor vogels en insecten. Hiermee wordt de leefomgeving van de natuurlijke predatoren vergroot. Een goed ecologisch bermbeheer snijdt dus aan twee kanten; het gaat verspreiding van de eikenprocessierups tegen, en vergroot het leefgebied van de natuurlijke predatoren.

Sinusbeheer is een methode die zeer geschikt is voor brede bermen en randen. Per maaibeurt blijft circa 40% van de vegetatie staan en wordt gewerkt met een slingerende maaipaden, zogenaamde sinuspaden. Per maaibeurt wordt gevarieerd in de locatie en breedte van de maaipaden. Zo ontstaat er heel veel variatie, wat zeer gunstig is voor de biodiversiteit. Bovendien wordt flora- en faunagericht beheer met deze methode gecombineerd.

Naast het minder intensief maaien van de bermen, draagt het inzaaien bermen en akkerranden langs (uniforme) eikenlanen met bloem- en kruidenrijke zaadmengsels bij aan het verhogen van de biodiversiteit. Als de bermen en akkerranden niet kort gemaaid de winter in gaan, bieden de aanwezige akkerkruiden met de aanwezige zaden, voedsel voor vele zoogdieren en vogelsoorten. Daarnaast zijn de afgestorven planten een waar toevluchtsoord en winterverblijfplaats voor diverse insecten.

3.5.4. Werken met inheemse soorten

De aanplant van inheemse bomen, struiken en planten is van groot belang. In vergelijking met niet-inheemse beplanting leven op inheemse soorten veel meer insecten en andere dieren. Er ontstaat dus een grotere variatie in de biodiversiteit en daarmee een versterking in de aantrekking van (inheemse) predatoren. Hieronder zitten dus ook soorten die parasiteren op o.a. de eikenprocessierups.

15

3.6. Communicatie bij natuurlijke beheersing

Het natuurlijk beheersen van de eikenprocessierups is een traject van de lange adem. Waar je bij curatieve en (in mindere mate) bij preventieve bestrijding op korte termijn resultaat ziet, duurt dit bij een natuurlijke beheersing langer. Het bestand van predatoren zal zich namelijk moeten uitbreiden, waarbij het in balans komt met de prooidieren. Als ook deze prooidieren in het voorjaar mee behandeld worden, tijdens de preventieve processierupsen bestrijding zal het aantal predatoren niet toenemen. Deze stap moet uitermate goed gecommuniceerd worden.

Ook het wijzigen van beheer kan tot onbegrip leiden. De vraag; “waarom de gemeente de bermen niet meer netjes maait” zal naar boven komen, met soms actieve agrariërs en buurtbewoners die het zelfstandig oppakken. Door te investeren in het landschap met de aanplant van inheemse struiken, inzaaien van kruidenmengsels en het ophangen van nestkasten, verander je de leefomgeving van mensen. En verandering kan tot onbegrip leiden. Door hier duidelijk over te communiceren, kan dit onbegrip grotendeels worden weggenomen.

Communicatie vanuit de gemeente is ook zeker van belang als er indringende ingrepen worden gedaan zoals het overgaan van monotone eikenlanen naar een meer biodiverse structuur met veel variatie. Het verwijderen van volwassen eiken moet worden afgewogen tegen de overlast.

Naast communicatie via de reguliere kanalen, kan ook gedacht worden aan het organiseren van workshops en excursies. Ook het betrekken van verschillende (lokale) groepen, is een wezenlijk onderdeel van een goede communicatie. Hierbij kan gedacht worden aan lokale IVN, dorsraden en boerenorganisaties, maar ook (basis)scholen kunnen bijdragen aan het verspreiden van het gedachtegoed.

Tijdens deze bijeenkomsten moet met beeld materiaal de bewoners goed uitgelegd worden hoe de nesten herkend kunnen worden en hoe melding richting gemeente moet verlopen.

4. Acties

In Gennep levert de eikenprocessierups veel overlast op, deze overlast neemt met het jaar meer en meer toe. De gemeente Gennep heeft ingezet op het ruimen van nesten. De locaties waar preventief bestreden wordt, wordt jaarlijks, op basis van meerdere aspecten vastgesteld. Aspecten die mee worden gewogen zijn o.a.:

- Vlinderkaarten
- Feromoonvallen
- Aantasting voorgaande jaren in relatie tot leidraad EPR
- Bevolkings- en recreatieve druk

Aan de hand van bovenstaande wordt een voorstel gedaan voor de locaties en behandelmethodes (Xentari 1x/Xentari 2x/Nematoden 2x/Geen behandeling). Dit kan worden vertaald naar:

Niveau 1	De directe omgeving van scholen, speeltuinen en grotere wandel recreatie locaties
Niveau 2	Diverse locaties binnen de bebouwde kom,
Niveau 3	Langs fietspaden buiten de bebouwde kom.
Niveau 4	Geen bestrijding in het overige buitengebied

Door het uitvoeren van de inspectie wordt op relatief korte termijn helder waar de aantasting zich bevindt en de omvang van de plaagdruk. Om de situatie beheersbaar te houden/maken is het uitgangspunt binnen de gemeente Gennep om alle nesten te verwijderen. Dit is echter mede afhankelijk van de plaagdruk in het betreffende jaar i.r.t. de beschikbare financiële middelen.

Op basis van deze data kunnen prioriteiten gesteld worden, gericht gecommuniceerd worden en (financiële) keuzes gemaakt worden. Daarnaast biedt het data voor het opvolgend jaar. Vanwege de omvang van het buitengebied en het extensievere bewoning / recreatie wordt juist in het buitengebied geadviseerd om te starten met natuurlijke beheersing van de eikenprocessierups en de bijhorende communicatie.

17

Op basis van de bestaande kennis en de zaken die aangedragen zijn tijdens de bijeenkomst inzake en eikenprocessierups met belanghebbende en buurtbewoners van 21-01-'20 worden geadviseerd de volgende acties te nemen:

4.1. Verhogen biodiversiteit

- Plaatsen van nestkasten voor vogels (mezen boomklevers),
- Aanleg en verbeteren van landschapselementen voor een gevarieerd voedselaanbod, schuil- en nestgelegenheid,
- Aanleggen van takkenrillen en -hopen,
- Percentage dood hout verhogen,
- Zaaïen van bloemenmengsels met schermbloemen (o.a. fluitekruid en wilde peen),
- Aanplant van groenblijvende en bladhoudende struiken (o.a. hulst en beuk),
- Gericht plaatsen en monitoren van vleermuiskasten
- Vergroten van het areaal kleinschalig landschap,
- Plaatsen van parasietenkasten,
- Monotone landschapselementen omvormen en voorzien van onderbegroeiing,
- Gelaagdheid aanbrengen; zomen, hagen, ruigtes, ruigtestroken, (braam)struwelen en bloemrijke akkerranden,
- Bermen inzaaien met bloem- en kruidrijke zaadmengsels,
- Bij aanplant uitsluitend gebruik maken van inheemse soorten,

- Inwoners buitengebied stimuleren om overhoeken en bermen insectvriendelijk in te richten en te beheren,
- Inwoners stimuleren tuinen niet helemaal te bestraten of te voorzien van grind, maar meer gebruik te maken van (inheemse) planten,
- Verhogen van biodiversiteit rondom scholen en speeltuinen.
- Akkerrandenbeheer met bloemrijke mengsels

4.2. Aanpassen maaibeheer

- Maaibeheer van bermen en sloten aanpassen,
- Toepassen sinusmaaibeheer op brede wegbermen,
- Aangepast maaibeheer stimuleren bij agrariërs en bedrijven,
- Bermen inzaaien en omvormen naar bloem- en kruidenrijke bermen en randen.

4.3. Communicatie

- Burgeractie opstarten voor meer biodiversiteit en het plaatsen van nestkastjes,
- Verenigingen aanschrijven om meer biodiversiteit aan te brengen (idee à la schone maas),
- Boomplantdag richten op aanbrengen meer biodiversiteit,
- Duidelijke communicatie richting scholen over verantwoordelijkheid voor beheersing en bestrijding,
- Beheersing eikenprocessierups meenemen in onderhoudscursus buitensportverenigingen,
- Communicatie naar burgers wat ze zelf kunnen doen,
- Communicatie naar burgers over het hoe en wat van de eikenprocessierups,
- Communicatie over veranderen beheer van bermen en landschap,
- Duidelijke uitleg over het juist plaatsen van nestkasten.
- Communiceren naar burgers dat het zelfstandig verwijderen van nesten, gevaarlijk is en daarom niet wenselijk.

18

4.4. Afstemming

- Afstemming met waterschap over bermenbeheer langs watergangen,
- Afstemming met provincie over bermbeheer langs provinciale wegen,
- Afstemming met buurgemeenten over beheer van landschap en verhogen biodiversiteit,
- Afstemming met TBO's over beheer landschapselementen en verhogen biodiversiteit,
- Afstemming met Duitse buurgemeenten over het beheren en bestrijden van de eikenprocessierups.

Bovenstaande adviezen en suggesties zijn een verzameling van de bewoners/ belangvertegenwoordigers bijeenkomst van 21 januari 2020, de gegevens die wij naar aanleiding van deze bijeenkomst mochten ontvangen en actuele documentatie over de soort en de bestrijding van de soort.

Niet alle suggesties zijn in alle gebieden wenselijk en uitvoerbaar. Uitvoerbaarheid wordt hierbij zowel in ruimtelijke als financiële zin gezien. De verschillende maatregel zullen per niveau worden onderverdeeld en op kaart weergegeven waar welke mogelijkheden of combinaties van mogelijkheden wenselijk zijn.

Niveau 1 en 2 zal bestrijding preventief en curatief door Nat. Bomenbank volgens uitgewerkte spuitkaart plaatsvinden waarbij resultaten van vorige jaren zijn gebruikt voor een gerichte aanpak;

Daarnaast zullen op alle 4 de niveaus biodiversiteits-acties plaatsvinden. De gemeente Gennep heeft reeds ingezet op het ophangen van vogelkastjes en een aangepast maaibeheer. Daarnaast gaat ze de biodiversiteits suggesties borgen in groenbeleidsplan dat in 2020 wordt herzien.

De gemeente Gennep heeft zich aangesloten bij het landelijke kenniscentrum processierups om op de hoogte te zijn van de laatste landelijke ontwikkelingen.

Daarnaast gaat de gemeente Gennep starten met een communicatieplan om burgers en belanghebbende te informeren over dit actie plan en de mogelijkheden die burgers zelf hebben om in actie te komen.

19

4.5. Pilot biodiversiteit

Het is raadzaam om de bovenstaande suggesties en acties in pilotgebieden tot ontwikkeling te brengen om ook de samenhang van de verschillende acties samen met de deelnemers van de bijeenkomst 'werkgroep EPR Gennep' te monitoren. Voorgaande helpt in de communicatie naar inwoners van Gennep. Stichting IKL is bereid om als vervolg op dit actieplan locaties te benoemen waar natuurlijke beheersing versterkt kan worden. Waar kan een betere gelaagdheid gerealiseerd worden, waar kunnen meerdere soorten ingebracht worden, hoe kan het beste een kruidenlaag gerealiseerd worden? IKL levert een concreet advies, met een sterk uitvoeringsgerichte inhoud. Aangezien iedere situatie anders is, wordt per locatie een advies opgesteld dat nader besproken kan worden met betrokken burgers en deelnemers van de 'werkgroep EPR Gennep'.

Bij deze pilot is het van groot belang om een goed communicatietraject op te zetten waarbij de verschillende uit te voeren acties worden beschreven en het verdere traject goed wordt beschreven wordt. De schrijvende pers zal hierin een rol hebben, maar ook de inzet van sociale media (facebook, twitter, instagram) levert een belangrijk bijdrage in bewustwording van de burger.

Uiteraard kunnen de aanplant-acties die reeds genomen zijn in het kader van het compensatiefonds Gennep (www.gennepbuiten.nl), als basis genomen worden voor de te nemen maatregelen.

5. Aandachtspunten

- Punt van aandacht is dat op niet alle locaties natuurlijke beheersing direct toegepast kan worden. Op plaatsen waar de eikenprocessierups niet in aantal toe mag nemen (zoals bij scholen of rond sportterreinen) zal in eerste instantie gekozen moeten worden voor een preventieve en curatieve bestrijding. Aanvullend daarop kunnen maatregelen genomen worden om de biodiversiteit in de directe omgeving te verhogen, waarmee de aanwezigheid van de rupsen op de lange termijn worden aangepakt.
- Het is van belang dat er een goed meldingen en registratie systeem komt. Zowel voor de overlast locaties alwaar de nestkasten komen. Dit is noodzakelijk om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit. Het is van belang dit systeem te koppelen aan kaartgegevens en dit ook te delen met overige terrein eigenaren zoals TBO's waterschap, buurgemeenten en vakantieparken zoals Heijderbos.
- Voor de lange termijn heeft het plaatsen van nestkasten alleen zin, als ook de landschappelijke kwaliteit wordt verbeterd en aandacht is voor de biodiversiteit. Door alleen te streven naar een toename van het aantal predatoren, kan er op termijn opnieuw een disbalans ontstaan. Door het combineren van diverse maatregelen, neemt niet alleen het aantal predatoren toe, maar ook andere soorten. Het is van groot belang te streven naar een natuurlijk evenwicht.
- Afspraken met overige terrein beheerders zijn noodzakelijk voor een goede effectieve aanpak. De gemeente Gennep heeft dit zelf actief opgepakt met dit actieplan en de samenwerking gezocht. Vanuit de provincie Limburg is dit actief opgepakt in deze rapportage en zullen gegevens uitgewisseld worden.
- Naast de eikenprocessierups is ook de Dennenprocessierups in opkomst. Deze geeft vergelijkbare klachten. Aandacht voor natuurlijke beheersing kan voorkomen dat ook deze soort, en mogelijke andere plaagsoorten zich vestigen en ontwikkelen.

20

Definities

¹preventieve bestrijding, bestrijding aan het begin van de levenscyclus van rupsen. De bestrijding met aaltjes en bacteriepreparaten, zoals die door de Nat. Bomenbank in de gemeente Gennep wordt toegepast.

²curatieve bestrijding, het in een later levensstadium van de rupsen bestrijden, dus het verwijderen door middel van wegzuigen van nesten.

³natuurlijke bestrijding, het inzetten van meer biodiversiteit in het totale ecosysteem om de balans in het systeem terug te krijgen.